

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

دانشگاه کردستان
دانشکده ادبیات
گروه علوم تربیتی

عنوان:

مطالعه‌ی ابعاد آموزش تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان
تاریخ و دانش آموزان دوره‌ی متوسطه (مطالعه موردی استان کهگیلویه و
بویراحمد)

پژوهشگر:

عبدالله محمودی معظم

استاد راهنما:

دکتر مصطفی قادری

استاد مشاور:

دکتر خلیل غلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد / رشته علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی آموزشی

دی ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،

ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع

این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه کردستان است.

تعهد نامه

اینجانب **عبدالله محمودی معظم** دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی آموزشی دانشگاه کردستان، دانشکده ادبیات گروه علوم تربیتی تعهد می نمایم که محتوای این پایان نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از جایی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید بوده است.

با تقدیم و احترام

عبدالله محمودی معظم

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه، به منظور کاربردی‌تر کردن برنامه‌ی درسی مدارس می‌باشد. در این تحقیق از رویکرد تلفیقی هم‌زمان استفاده شد یعنی داده‌های کیفی و کمی به طور هم‌زمان گردآوری شده‌اند. جامعه‌ی آماری تحقیق شامل کلیه‌ی دبیران تاریخ و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه (مرد) در رشته‌ی علوم انسانی شهر دهمشهر در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ می‌باشد که برای اجرای تحقیق تعداد ۱۶ معلم به صورت هدفمند در دسترس و ۲۹۱ دانش‌آموز بصورت تصادفی انتخاب و داده‌های تحقیق گردآوری شد. ابزار گردآوری اطلاعات برای داده‌های کمی، پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته بوده است که شامل دو پرسشنامه (شماره یک و شماره دو) به ترتیب برای معلمان تاریخ و دانش‌آموزان می‌باشد. برای تعیین پایایی پرسشنامه‌های این تحقیق از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که به طور کلی ضریب آلفای کلی بدست آمده از پرسشنامه‌ی شماره یک ۶۸/۲ درصد و ضریب آلفای پرسشنامه‌ی شماره دو ۹۷/۳ درصد بوده است. داده‌های کیفی این تحقیق علاوه بر سوالات بازپاسخ پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان، از طریق مصاحبه‌ی نیمه‌ساختارمند با ۸ معلم تاریخ، گردآوری و از طریق نظریه‌ی مبنایی و فرایند کدگذاری تحلیل شدند.

نتایج بدست آمده از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد در مجموع، دانش‌آموزان و معلمان تاریخ نسبت به آموزش ابعاد تاریخ محلی استان، نگرش مثبتی دارند که از نظر دانش‌آموزان، آموزش تاریخچه‌ی سیاسی بیشترین و آموزش تاریخچه‌ی اقتصادی کم‌ترین اهمیت آموزشی را نسبت به بقیه‌ی ابعاد دارند و بررسی نظرات معلمان تاریخ نشان داده که آموزش تاریخچه‌ی فرهنگی اجتماعی مهم‌ترین و آموزش تاریخچه‌ی اقتصادی کم‌اهمیت‌ترین بُعد از بین ابعاد تاریخ محلی استان به حساب می‌آیند. بررسی مولفه‌های بدست آمده از دیدگاه‌های معلمان و دانش‌آموزان درباره‌ی چرایی اهمیت آموزش ابعاد تاریخ محلی این‌طور نشان می‌دهد که آموزش ابعاد تاریخ محلی علاوه بر اینکه به روشن‌ساختن و حفظ هویت، اصالت و ریشه‌های فرد و اجتماع وی منجر می‌شود، به افراد کمک می‌کند اطلاعات خود را درباره‌ی محیط زندگی خویش افزایش دهند، همچنین باعث تقویت روح وطن‌پرستی در وجود افراد و برآورده کردن برخی خواسته‌های روحی آن‌ها می‌شود.

بررسی دیدگاه‌های معلمان درباره‌ی روش‌های تدریس تاریخ محلی حاکی از این است که برای تدریس ابعاد تاریخ محلی باید از مجموعه‌ای از روش‌های تدریس نوین در کنار هم و بسته به موضوع درسی بهره برد تا نتیجه‌ی ایده‌آل حاصل شود. از جمله روش‌هایی که معلمان برای تدریس این تاریخ عنوان کرده‌اند عبارتند از: روش مشاهده‌ای، روش مشارکتی، روش پژوهش‌محور، روایت‌نگری تاریخ (تاریخ شفاهی) و روش مبتنی بر منابع الکترونیکی تاریخ.

از نظر معلمان تاریخ، چالش‌های تدوین و تدریس تاریخ محلی در مدارس شامل موانع درونی (ضعف در ساختار نظام آموزش و پرورش و سیاست‌گذاری‌های این نظام) و موانع بیرونی (ضعف‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه‌ی بومی و تأثیرات مدرنیته به عرصه‌های زندگی مردم) می‌شود.

واژگان کلیدی: تاریخ محلی، برنامه‌ی درسی تاریخ، نگرش، معلم، دانش آموز، دوره‌ی متوسطه.

فصل اول: کلیات تحقیق

۱	۱-۱- مقدمه
۲	۲-۱- بیان مسئله
۵	۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش
۷	۴-۱- اهداف و سوالات تحقیق
۸	۵-۱- روش تحقیق
۹	۶-۱- تعاریف عملیاتی و نظری
۹	۱-۶-۱- تعاریف نظری
۱۰	۱-۶-۱- تعاریف عملیاتی

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهشی

۱۲	۱-۲- مقدمه
۱۳	۲-۲- اهمیت و جایگاه درس تاریخ در کشورمان
۱۴	۳-۲- سیاست‌های آموزش تاریخ در کشورهای مختلف
۱۴	۱-۳-۲- انگلستان
۱۴	۲-۳-۲- هنگ کنگ
۱۵	۳-۳-۲- مالزی
۱۶	۴-۳-۲- صربستان
۱۷	۵-۳-۲- ترکیه
۱۸	۴-۲- مزایای آموزش تاریخ
۱۹	۵-۲- تعریف تاریخ محلی
۲۰	۶-۲- پیشینه‌ی آموزش تاریخ محلی در دنیا
۲۱	۷-۲- اهمیت و ضرورت آموزش تاریخ محلی
۲۲	۸-۲- مزایای آموزش تاریخ محلی
۲۵	۹-۲- مشکلات تدوین تاریخ محلی در مدارس
۲۷	۱۰-۲- راهکارهای پیشنهادی برای آموزش مطلوب تاریخ محلی

۲۹ پیشینه‌ی پژوهشی
۲۹ ۱-۱۱-۲- هنگ کنگ
۳۱ ۲-۱۱-۲- چین
۳۱ ۳-۱۱-۲- تایوان
۳۱ ۴-۱۱-۲- مالزی
۳۲ ۵-۱۱-۲- روسیه
۳۲ ۶-۱۱-۲- لیتوانی
۳۲ ۷-۱۱-۲- ترکیه
۳۴ ۸-۱۱-۲- ایالات متحده‌ی آمریکا
۳۷ ۹-۱۱-۲- انگلستان و ولز
۳۹ ۱۰-۱۱-۲- کانادا
۴۰ ۱۱-۱۱-۲- ایرلند
۴۱ ۱۲-۱۱-۲- لیتوانی
۴۱ ۱۳-۱۱-۲- فرانسه
۴۲ ۱۲-۲- خلاصه و نتیجه‌گیری

فصل سوم: روش تحقیق

۴۵ ۱-۳- مقدمه
۴۶ ۲-۳- روش تحقیق
۴۶ ۳-۳- جامعه و نمونه آماری
۴۶ ۱-۳-۳- جامعه‌ی شماره یک تحقیق
۴۸ ۲-۳-۳- جامعه‌ی شماره دو تحقیق
۴۹ ۴-۳- ابزار گردآوری اطلاعات تحقیق
۴۹ ۱-۴-۳- پرسشنامه
۵۱ ۲-۴-۳- مصاحبه
۵۲ ۵-۳- تعیین پایایی و روایی ابزار تحقیق
۵۲ ۱-۵-۳- پایایی پرسشنامه
۵۲ ۱-۱-۵-۳- پایایی پرسشنامه‌ی شماره یک (پرسشنامه‌ی معلمان)
۵۲ ۲-۱-۵-۳- پایایی پرسشنامه‌ی شماره دو (پرسشنامه‌ی دانش‌آموزان)

۵۲ ۳-۵-۲- روایی پرسشنامه
۵۳ ۳-۶-۶- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۵۳ ۳-۶-۱- روش تحلیل سوالات پرسشنامه
۵۳ ۳-۶-۲- روش تحلیل مصاحبه
۵۵ ۳-۷- نمونه ای از مراحل تحلیل مصاحبه
۶۰ ۳-۸- روش کدگذاری نمونه‌های دانش‌آموزان

فصل چهارم (تجزیه و تحلیل داده ها)

۶۲ ۴-۱- مقدمه
۶۳ ۴-۲- سوال اول تحقیق
۶۶ ۴-۳- سوال دوم تحقیق
۶۹ ۴-۴- سوال سوم تحقیق
۷۰ ۴-۵- سوال چهارم تحقیق
۷۸ ۴-۶- سوال پنجم تحقیق
۷۸ ۴-۶-۱- قسمت الف) چرایی اهمیت آموزش تاریخ محلی
۹۵ ۴-۶-۲- قسمت ب) دلایل عدم اهمیت آموزش تاریخ محلی از دیدگاه دانش‌آموزان
۹۸ ۴-۷- سوال ششم تحقیق
۱۰۶ ۴-۸- سوال هفتم تحقیق
۱۲۱ ۴-۹- راهکارهای پیشنهادی معلمان تاریخ برای آموزش مطلوب و کارآمد تاریخ محلی

فصل پنجم (بحث و نتیجه گیری و ارائه‌ی پیشنهادات)

۱۲۴ ۵-۱- مقدمه
۱۲۵ ۵-۲- نتیجه گیری و بحث درباره یافته های تحقیق
۱۳۵ ۵-۳- جمع بندی نهایی
۱۳۶ ۵-۴- پیشنهادات کاربردی
۱۳۷ ۵-۵- پیشنهادات جهت تحقیقات آتی
۱۳۷ ۵-۶- محدودیت های تحقیق
۱۳۸ منابع فارسی

- ۱۴۰ منابع انگلیسی
- ۱۴۹ چکیده انگلیسی
- ۱۴۳ **پیوست شماره یک:** پرسشنامه‌ی سنجش نگرش معلمان تاریخ
- ۱۴۵ **پیوست شماره دو:** پرسشنامه‌ی سنجش نگرش دانش‌آموزان
- ۱۴۸ **پیوست شماره سه:** سوالات مصاحبه

فهرست جداول

- جدول ۳-۱: توزیع فراوانی جامعه‌ی آماری معلمان تاریخ ۴۷
- جدول ۳-۲: توزیع فراوانی جامعه‌ی شماره دو (دانش آموزان) ۴۸
- جدول ۳-۳: توزیع نمونه آماری دانش آموزان ۴۹
- جدول ۳-۴: ابعاد آموزش تاریخ محلی در پرسشنامه معلمان تاریخ ۵۱
- جدول ۳-۵: ابعاد آموزش تاریخ محلی در پرسشنامه دانش آموزان ۵۱
- جدول ۳-۶: آلفای کرونباخ پرسشنامه‌ی شماره دو ۵۲
- جدول ۳-۷: راهنمای کدگذاری نمونه‌های دانش آموزان ۶۱
- جدول ۴-۱: توزیع نگرش دانش آموزان نسبت به آموزش تاریخ محلی به تفکیک پایه تحصیلی ۶۳
- جدول ۴-۲: مقایسه نگرش دانش آموزان نسبت به تفکیک پایه‌ی تحصیلی ۶۵
- جدول ۴-۳: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش تاریخچه‌ی فرهنگی اجتماعی ۶۶
- جدول ۴-۴: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش تاریخچه هنری ۶۶
- جدول ۴-۵: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش تاریخچه سیاسی ۶۷
- جدول ۴-۶: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش تاریخچه مذهبی ۶۷
- جدول ۴-۷: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش تاریخچه اقتصادی ۶۸
- جدول ۴-۸: توزیع نگرش معلمان تاریخ نسبت به آموزش ابعاد تاریخ محلی ۶۸
- جدول ۴-۹: مقایسه نگرش معلمان تاریخ به آموزش ابعاد تاریخ محلی بر حسب مدرک تحصیلی ۶۸
- جدول ۴-۱۰: مقایسه نگرش معلمان تاریخ به آموزش ابعاد تاریخ محلی بر حسب سابقه تدریس ۶۹
- جدول ۴-۱۱: میانگین نظرسنجی دانش آموزان درباره‌ی ابعاد تاریخ محلی ۷۰
- جدول ۴-۱۲: چالش‌های آموزش ابعاد تاریخ محلی ۱۰۶

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۱: ابعاد مورد مطالعه تاریخ محلی در برنامه درسی تاریخ در پژوهش حاضر..... ۵
- نمودار ۱-۴: نگرش کلی دانش آموزان به آموزش تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ..... ۶۵

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

به مجموعه حوادث و رویدادهایی که به دست انسان‌های پیشین انجام شده، تاریخ می‌گویند؛ این حوادث می‌توانند از نوع فرهنگی، سیاسی، نظامی و... باشند. تاریخ در معنای متعارف به معنای سرگذشت گذشتگان و یا به زبان ساده‌تر سرگذشت انسان در طول زمان است. در زبان عامه تاریخ را شرح و وصف وقایع گذشته می‌دانند: هنگامی که امری زمانش منقضی می‌گردد و به گذشته تعلق یافت در زمره‌ی تاریخ به شمار می‌آید. همه ملت‌های جهان تاریخ خود را پاس می‌دارند و در حفظ و آموزش آن به آحاد افراد خویش سعی بلیغ می‌گمارند؛ در هیچ جای جهان نمی‌توان کشوری را یافت که گذشته‌ی خویش را انکار کند حتی اگر به بخش‌هایی از آن نقد و نظری داشته باشد (درانی، ۱۳۸۷، به نقل از مهدی زاده، ۱۳۸۵). «تاریخ انباشتی از تجربیات گذشتگان و یکی از بهترین وسایل تربیت فرد است. تربیتی که از مطالعه‌ی تاریخ بدست بسیار مفید و موثر است و شاید بتوان گفت مهم‌ترین نتیجه‌ای که از مطالعه‌ی تاریخ و تفکر درباره‌ی آن بدست، تربیت است. در عین حال تاریخ رابطه‌ی بین نسل‌های گذشته با نسل حاضر و آینده است و بدون تردید ریشه‌ی وقایع زمان حال است و اگر ما تاریخ را از این نظر مورد مطالعه قرار دهیم، نه تنها فقط خاطرات گذشته را مرور کرده‌ایم بلکه تاریخ را علمی زنده و پویا می‌بینیم» (مهدی زاده، ۱۳۸۵، ص ۴۲).

«با ایجاد پیوند با گذشته و تحصیل دانش و کسب تجربیات گذشتگان، می‌توانیم آینده را شکل دهیم. با این دریافت که «راه آینده از گذشته می‌گذرد» بررسی حوادث و اوضاع و احوال اجتماعی، سیاسی،

فرهنگی ملل و جوامع گذشته که در فرایندی گسترده‌ای بنام تاریخ شکل گرفته است، آگاهی‌های جامع و قطعی را در زمان حال به ما می‌بخشد که با تحلیل آن رویدادها و کسب تجربه از آنها و نیز عینیت بخشیدن به آنها راه آینده روشن می‌گردد. دانش‌آموزان آینده‌سازان هر مرز و بوم هستند؛ آنها باید بدانند بهتر است گذشته را بشناسند و بفهمند تا بتوانند به آینده توجه کنند و به آن اهمیت بدهند چون قرار است باقی عمرشان را در آن بگذرانند (رمضان پور، ۱۳۸۵، ص ۱۴).

تاریخ به طور کلی شامل سه بخش: **تاریخ جهانی، تاریخ ملی و تاریخ محلی** می‌باشد. تاریخ محلی ریزترین بخش از این بخش‌های سه‌گانه هست که بخش مهمی از تاریخ ملی می‌باشد؛ به عبارتی دیگر، تاریخ ملی از مجموع تاریخ‌های محلی شکل گرفته است.

۱-۲- بیان مسأله

تاریخ محلی یکی از بخش‌های سه‌گانه‌ی تاریخ و جزء لاینفک تاریخ ملی می‌باشد که بدون آن تاریخ ملی ناقص خواهد بود. این تاریخ، گذشته‌ی یک منطقه یا واحد محلی را در ابعاد و شئون سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، دینی و فرهنگی مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهد و همواره از جایگاه بلندی در بررسی حوادث تاریخی یک منطقه برخوردار بوده است.

تاریخ محلی، امروزه به عنوان یک بخش مهم از آموزش تاریخ در برنامه‌ی درسی کشورهای گوناگون مورد توجه قرار می‌گیرد. تحقیقات نشان داده، آموزش تاریخ محلی در مدارس به عنوان بخشی از برنامه درسی تاریخ از اوایل قرن بیستم شروع شده است؛ به‌طوری‌که امروزه بخش مهم و عظیمی از تدریس تاریخ را در برمی‌گیرد (پلی موس^۱، ۱۹۹۳؛ دوک^۲، ۱۹۶۷ و ۱۹۷۲؛ لاور^۳، ۱۹۷۷؛ استفان^۴، ۱۹۷۷، به نقل از آکتکین^۵، ۲۰۰۹). به طور کلی و با توجه به اینکه تاریخ یک علم هویت‌ساز می‌باشد، می‌توان ادعان داشت که هدف اساسی از آموزش تاریخ محلی می‌تواند آشنایی اقوام با گذشته و هویت خود در همه‌ی ابعاد و همین‌طور تشویق آنها به حفاظت از تاریخ خود باشد تا در گذر زمان هویت و اصالت اقوام و خرده فرهنگ‌ها فراموش نشود.

^۱ Plymouth

^۲ Douch

^۳ Lower

^۴ Stephens

^۵ Aktekin

آموزش تاریخ محلی نقش مهمی در بهبود ارتباطات جوامع و اقوام مختلف و احترام گذاشتن به تفاوت‌های فرهنگی یکدیگر دارد و در کمک به مقابله با تعصب و جهل نقش مهمی دارد (پرنٹی^۱، گیلسپی^۲ و مولونی^۳، ۲۰۰۱؛ ویلیس و رینجر، ۲۰۰۹). تحقیقات نشان داده یکی از فواید و مزایای آموزش تاریخ محلی، ایجاد تعادل بین تاریخ محلی با تاریخ ملی و جهانی است (اسلاتر^۴، ۱۹۹۵، به نقل از آکتکین، ۲۰۰۹). به علاوه، بخش حیاتی از داستان‌ها و رویدادهای تاریخ ملی را مطالعه‌ی تاریخ محلی تشکیل می‌دهد؛ لذا، درک تاریخ محلی و آشنایی دانش‌آموزان با تاریخ ملی و همین‌طور هویت ملی و محلی خویش، باعث بالا رفتن درک دانش‌آموزان نسبت به مباحث و موضوعات ملی خود و به علاوه موجب شکل‌گیری وحدت، یکپارچگی و انسجام ملی خواهد شد (ویلیس^۵ و رینجر^۶، ۲۰۰۹؛ نوروزی، ۱۳۸۳، ص ۷).

محققان بیان کرده‌اند، آموزش تاریخ محلی یک آگاهی از اینکه جوامع و اقوام در گذشته با وجود تنوع و گوناگونی‌های فرهنگی باهم زندگی می‌کردند، به دانش‌آموز می‌دهد و باعث درک و آگاهی وسیع‌تری نسبت به موضوعات تاریخ ملی و محلی خودش خواهد شد؛ به علاوه، تاریخ محلی باعث توسعه‌ی درک دانش‌آموزان از ریشه‌های تاریخی و هویت خودشان می‌شود (پرنٹی، گیلسپی و مولونی، ۲۰۰۱؛ بیگ^۷، ۲۰۰۰). همچنین اثبات شده که آموزش تاریخ محلی باعث درگیر ساختن و فعال‌تر بودن دانش‌آموز نسبت به معلم و به علاوه، تقویت تفکر انتقادی او می‌شود (داک، ۱۹۶۷؛ لوماس^۸، ۱۹۸۸، به نقل از پرنٹی، گیلسپی و مولونی، ۲۰۰۱). همچنین تجزیه و تحلیل تاریخ محلی و مواد آموزشی تاریخ محلی همچون ساختن نقشه، دیدن کتابخانه‌های محلی، موزه‌ها، خانه‌های بزرگ و اربابی، سکونتگاه‌های قدیمی‌تر، تاریخ را به صورت یک تجربه و موضوع زنده و فعال در می‌آورد که این خود باعث علاقه‌مندی بیشتر و نگرش مثبت دانش‌آموز به درس تاریخ خواهد شد (داک، ۱۹۶۷؛ گیس^۹، ۲۰۰۰، گیس^۹، ۲۰۰۰، به نقل از آکتکین، ۲۰۰۹). پرداختن به تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ باعث مشارکت مشارکت اعضاء و شهروندان و جامعه‌ی محلی باهم و با مدرسه و به دنبال آن از بین رفتن موانع موجود بین مدرسه و وجهان بیرون می‌شود (داک، ۱۹۶۷؛ گیس^۹، ۲۰۰۰، به نقل از آکتکین، ۲۰۰۹).

^۱prunty
^۲Gillespie
^۳Moloney
^۴Slater
^۵Willis
^۶Ringer
^۷Bage
^۸Lomas
^۹Giese

یکی از فواید آموزش تاریخ محلی از دید محققان این است که باعث می‌شود دانش‌آموزان از موضوعات عمومی و کلی حرکت کرده و روی موضوعات جزئی‌تر مثل شهر، منطقه، ناحیه تمرکز کند (دویل^۱ و کاتیا^۲، ۲۰۰۶، ص ۷). در اهمیت موضوع همین بس که در چهارمین نشست تاریخ شفاهی که در سال ۱۳۸۶ در دانشگاه اصفهان برگزار گردید، این نتیجه حاصل آمد که این دانشگاه در آینده دانشجوی دوره دکتری در رشته‌ی تاریخ محلی جذب می‌کند.

در تحقیقی تحت عنوان «ارزیابی کتاب‌های درسی تاریخ دوره‌ی متوسطه از نگاه تعدادی از دانش‌آموزان» که با کوشش تعدادی از معلمان تاریخ استان خراسان انجام شد، نتایج تحقیق چنین نشان داد که ۶۵٪ دانش‌آموزان شهرستان بجنورد به درس تاریخ علاقه‌ای ندارند و آن را ضروری نمی‌دانند (نوروزی، ۱۳۸۳، صص ۲۵-۲۸). یکی از دلایلی که می‌توان برای این مهم به شمار آورد، ربط نداشتن مستقیم مواد درسی تاریخ به زندگی شخصی دانش‌آموز در تدریس تاریخ و در نتیجه بی‌تفاوتی و بی‌علاقگی وی به مطالعه‌ی تاریخ است؛ بدون شک توجه به آموزش تاریخ محلی، پیشینه‌ی فرهنگ و هنر بومی - با توجه به تعلق این تاریخ به خود فرد و اجداد وی - می‌تواند از راه کارهایی باشد که باعث افزایش علاقه‌ی دانش‌آموزان به مطالعه‌ی تاریخ شود.

برنامه‌ی درسی تاریخ در مدارس ایران، در قالب تواریخ عمومی و سلسله‌ای و با گرایش زیاد بر تاریخ سیاسی رقم خورده و در دسترس دانش‌آموزان قرار گرفته است. در این میان حلقه‌ی مفقوده‌ای بنام تاریخ محلی (تاریخ فرهنگ، هنر و...) اقوام متنوع درون این سرزمین، وجود دارد که تاکنون مورد بی‌مهری قرار گرفته است و با وجود تاثیر بسزایی که می‌تواند در بهبود برنامه‌ی درسی تاریخ و نظام آموزشی داشته باشد، هنوز جایگاه واقعی خویش را نیافته است و به عنوان برنامه‌ی درسی مغفول به حساب می‌آید. برای همگام شدن با پیشرفت‌های آموزشی روز دنیا، جهت توسعه‌ی نظام آموزشی و همین‌طور نیل به آرمان‌ها و رسالت‌های تعلیم و تربیت، یکی از مباحثی که تکیه و تمرکز بر آن از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد آموزش تاریخ و پیشینه‌ی اقوام و خرده فرهنگ‌های درون یک جامعه است؛ این بخصوص در جوامع متکثر مانند کشورمان که از اقوام گوناگونی تشکیل شده است از اهمیت و ضرورت بیشتری برخوردار می‌باشد، که متأسفانه امروزه و با وجود اینکه در بیشتر نظام‌های آموزشی دنیا، این موضوع به‌خوبی آموزش داده می‌شود در کشور ما هنوز کوچک‌ترین توجهی به آموزش آن نشده است. بدین منظور لازم است تا اهمیت آموزش این تاریخ در مدارس بررسی شود.

^۱ Doyle
^۲ Katya

با توجه به مراتب فوق، می‌توان اظهار داشت تاریخ محلی به عنوان بخشی از تاریخ از اهمیت آموزشی بسزایی برخوردار می‌باشد؛ لذا در این پژوهش هدف اصلی این است که به بررسی اهمیت آموزش ابعاد تاریخ محلی از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه پرداخته شود و اینکه معلمان تاریخ و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه چه دیدگاهی نسبت به آموزش تاریخ محلی و ابعاد آن دارند؛ به‌علاوه، اینکه معلمان تاریخ چه روش‌هایی برای تدریس مطلوب تاریخ محلی پیشنهاد می‌کنند و همین‌طور چه چالش‌هایی برای تدوین و آموزش آن در مدارس ذکر می‌کنند؟

نمودار (۱-۱) ابعاد مورد مطالعه‌ی تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ که در پژوهش حاضر بررسی خواهند شد را به تصویر کشیده است.

نمودار ۱-۱: ابعاد مورد مطالعه تاریخ محلی در برنامه درسی تاریخ در پژوهش حاضر

۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش

در زمینه‌ی آموزش تاریخ محلی تاکنون پژوهشی در ایران انجام نشده و تحقیق پیش رو از این حیث یک تحقیق جدید به حساب می‌آید؛ با توجه به این موضوع، ضرورت دارد دیدگاه‌های معلمان تاریخ و دانش‌آموزان نسبت به اهمیت آموزش این تاریخ مشخص و شناسایی شود و به علاوه، لازم است روش‌های تدریس مناسب برای آموزش تاریخ محلی و همین‌طور چالش‌های پیش روی تدوین و آموزش این حوزه در برنامه درسی تاریخ، شناسایی شود تا در صورت تصمیم مسئولان نظام آموزشی مبنی بر طرح و تدوین این موضوع در برنامه درسی، یک دیدگاه کلی از ابعاد و جوانب این موضوع موجود باشد؛ که تحقیق حاضر به بررسی این مقولات خواهد پرداخت.

یکی از مهم‌ترین دلایل لزوم آموزش تاریخ محلی این است که ایران کشوری متکثر می‌باشد که از اقوام متنوع تشکیل شده و این اقوام هر کدام دارای پیشینه و قدمتی طولانی می‌باشند که توجه به این پیشینه، ضرورتی حتمی به نظر می‌رسد. این تاریخ که نماد هویت این اقوام می‌باشد باید با تاکید بر اهمیت آن- از طریق طرح و تدوین آن در برنامه‌ی درسی- از خطر فراموشی در گذر زمان رهاشده شود. پس آموزش تاریخ محلی از این حیث ضرورتی حتمی دارد.

در حالیکه در کشورها و نظام‌های آموزشی توسعه‌یافته، چندین دهه است که آموزش تاریخ محلی و پیشینه خرد فرهنگ‌ها آموزش داده می‌شود و امروزه از اهمیت بسزایی در نظام‌های تعلیم و تربیت پیشرفته برخوردار می‌باشد؛ در ایران هنوز در برنامه‌ی درسی مدارس گنج‌نایده نشده است و مسئولان نظام آموزشی در برنامه‌های خود کاملاً از این تاریخ غافلند. پس با توجه به اهمیت این موضوع در دنیای مدرن، ضروری به نظر می‌رسد که نگرش معلمان تاریخ و دانش‌آموزان به آموزش ابعاد این تاریخ، مزایای آموزش آن، شناسایی شود تا شاید نقطه عطفی برای شروع پژوهش‌ها در این حوزه و همچنین جلب توجه مسئولان نظام آموزش و پرورش به آموزش آن باشد؛ لذا نتایج این تحقیق و انعکاس آن‌ها می‌تواند برای توجه پژوهشگران به این حوزه و زمینه‌سازی برای آموزش این تاریخ در مدارس، مثمر‌تر باشد. از طرفی، با توجه به اینکه تاریخ محلی تاکنون در مدارس کشور جایی نداشته است؛ از همین‌رو، قبل از شروع به تدوین و آموزش آن در مدارس و برای برنامه‌ریزی، تدریس و کارشناسی هر چه بهتر در امر آموزش آن، ابتدا ضرورت دارد روش‌های تدریس مناسب آن و همین‌طور چالش‌های پیش روی تدوین و تدریس آن مشخص شوند. بطورکلی می‌توان گفت نتایج پژوهش پیش رو، می‌تواند زمینه‌سازی لازم برای آموزش تاریخ محلی را فراهم آورد.

یکی از ضرورت‌هایی که می‌توان برای آموزش تاریخ محلی برشمرد ضرورت پداگوژیکی آن می‌باشد؛ با توجه به اینکه این تاریخ به خود فرد، محل زندگی و اجداد وی مربوط می‌شود؛ لذا باعث درگیر ساختن مستقیم دانش‌آموزان و گذشته او در فرایند آموزش تاریخ می‌شود که این باعث مهیج شدن آموزش تاریخ، شادابی و طراوت بخشیدن به کلاس درس، زنده شدن فرایند تدریس تاریخ و به دنبال آن علاقه‌ی بیشتر وی به تاریخ خواهد شد. همچنین مواد آموزشی مورد استفاده در آموزش تاریخ محلی باعث می‌شود دانش‌آموزان عملاً با آموزش تاریخ درگیر شوند و در نتیجه، در فرایند یاددهی - یادگیری تاریخ، نقش خود را به خوبی ایفاء کنند.

تاریخ شامل سه بخش می‌باشد که عبارتند از: تاریخ محلی، ملی و جهانی. آموزش صرف تاریخ ملی و جهانی به دانش‌آموز، بدون توجه به تاریخ محلی وی باعث می‌شود یک گسستگی در ذهن و شخصیت تاریخی وی به وجود آید و خود را در جریان تاریخ منفعل به حساب آورد که آموزش تاریخ محلی می‌تواند این گسستگی را از بین ببرد؛ با آموزش آن دانش‌آموز خود را در جریان تاریخ فعال می‌بیند و به تاریخ نزدیک‌تر می‌شود. به زبانی دیگر، تاریخ‌های محلی بخش‌هایی از تاریخ هستند و عدم توجه به آن‌ها در امر آموزش، به طور کلی آموزش تاریخ را ناقص جلوه می‌دهد. پس جهت تکمیل و انجام هر چه بهتر تدریس تاریخ، توجه به این ابعاد ضرورت خاصی را ایجاب می‌کند.

آموزش تاریخ محلی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا درک وسیع‌تری از ریشه‌های هویتی و محلی خود بدست بیاورند. آگاهی دانش‌آموزان از تاریخ محلی و قومی خود، واقف شدن به اهمیت میراث تاریخی خود و همین‌طور آشنا شدن آن‌ها با فرهنگ‌های مختلف دیگر، باعث احترام گذاشتن به دیگر اقوام می‌شود که این خود، مشارکت جامعه‌ی محلی به اهم و با مدارس و از همه مهم‌تر وحدت بومی و ملی را به دنبال دارد.

با توجه به ضرورت‌های فوق، این پژوهش در پی روشن سازی اهمیت آموزش تاریخ محلی می‌باشد تا بلکه بستر لازم برای آموزش آن در مدارس فراهم آید.

۱-۴- اهداف تحقیق

هدف کلی: بررسی آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه، به منظور کار بست آن در برنامه‌ی درسی مدارس.

❖ اهداف ویژه:

- سنجش نگرش معلمان تاریخ و دانش آموزان دوره‌ی متوسطه نسبت به آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ
- بررسی نحوه‌ی اولویت‌بندی ابعاد تاریخ محلی برای آموزش در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش آموزان دوره‌ی متوسطه
- بررسی چرایی اهمیت آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ و دانش آموزان دوره‌ی متوسطه
- استخراج روش‌ها و الگوهای مناسب یاددهی- یادگیری برای آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از دیدگاه معلمان تاریخ
- اکتشاف و شناخت چالش‌های تدوین و تدریس تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ از نظر معلمان تاریخ

❖ پرسش‌های اساسی تحقیق:

- (۱) دانش آموزان دوره‌ی متوسطه چه نگرشی نسبت به آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ دارند؟
- (۲) معلمان تاریخ چه نگرشی نسبت به آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ دارند؟
- (۳) از دیدگاه دانش آموزان دوره‌ی متوسطه، نحوه و ترتیب اولویت بندی ابعاد تاریخ محلی برای طرح در برنامه‌ی درسی تاریخ چگونه می‌باشد؟
- (۴) از دیدگاه معلمان تاریخ، نحوه و ترتیب اولویت بندی ابعاد تاریخ محلی برای طرح در برنامه‌ی درسی تاریخ چگونه می‌باشد؟
- (۵) چرایی اهمیت آموزش ابعاد تاریخ محلی در برنامه‌ی درسی تاریخ، از نظر معلمان تاریخ و دانش آموزان دوره‌ی متوسطه چیست؟